

Αρχαία – Διδαγμένο Κείμενο

Αριστοτέλης *Μετὰ τὰ Φυσικά*, Α2, 98b12-28

Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶεται ἀγνοεῖν (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων)· ὥστ' εἴπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἀγνοίαν ἐφιλοσόφησαν, φανερὸν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος, φαρμέν, ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα καὶ μὴ ἄλλου ὦν, οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἔνεκέν ἐστιν.

Πλάτων, *Πολιτεία* 514a-515c

Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπέικασον τοιοῦτω πάθει τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἰς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἀνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὀπίσθεν αὐτῶν, μεταξύ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παραφκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Ὅρῳ, ἔφη.

Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους σκεύη τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους.

Ὅμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ· τοὺς γὰρ τοιούτους πρῶτον μὲν ἑαυτῶν τε καὶ ἀλλήλων οἶει ἂν τι ἑωρακέναι ἄλλο πλὴν τὰς σκιάς τὰς ὑπὸ τοῦ πυρὸς εἰς τὸ καταντικρὺ αὐτῶν τοῦ σπηλαίου προσπιπτούσας;

ΘΕΜΑΤΑ

A1.α) Να εντοπίσετε στο απόσπασμα από το αριστοτελικό έργο “Μετὰ τὰ Φυσικὰ”: α) τις λέξεις/φράσεις που δηλώνουν τις προϋποθέσεις έναρξης της φιλοσοφίας και

A1. β) τις φράσεις που δηλώνουν το αναγκαστικό και το τελικό αίτιο της φιλοσοφίας..

Μονάδες 5

A2. Παρουσιάστε με συντομία τα χαρακτηριστικά του 2ου κειμένου που μας επιτρέπουν να το εντάξουμε στο κειμενικό είδος της περιγραφής.

Μονάδες 5

B1. (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασιῶν): Στο σημείο αυτό αναφέρεται η πορεία του ανθρώπου από τον μύθο στο λόγο και κατ' επέκταση στη απελευθερωτική δύναμη της γνώσης. Πώς εφαρμόζεται η πορεία αυτή στον μύθο του σπηλαίου στο 2^ο κείμενο αναφοράς;

Μονάδες 10

B2. Ο Αριστοτέλης στο 1ο κεφάλαιο του Α' βιβλίου από το έργο “Μετὰ τὰ φυσικὰ” υποστηρίζει πως “πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει”. Στο κείμενο αναφοράς εμπλουτίζει αυτή τη σκέψη υποστηρίζοντας πως “διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον” τονίζοντας για μια ακόμη φορά την φυσική ανάγκη του ανθρώπου να μάθει για να ξεφύγει από την άγνοια. Πώς αποδεικνύεται από το δοθέν απόσπασμα ότι οι άνθρωποι είναι εραστές της γνώσης;

Μονάδες 10

B3. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση.

1. Ποιος από τους παρακάτω υπήρξε κατήγορος του Σωκράτη;

A. ο Αναξαγόρας

B. ο Μέλητος

Γ. ο Εμπεδοκλής

2. Βιογραφική πηγή για τον Πλάτωνα αποτέλεσε:

A. η 7η Ἐπιστολή

Β. η 10η Έπιστολή

Γ. η 14η Έπιστολή

3. Η άποψη ότι δικαιοσύνη είναι να αποδίδεις τα ίσα, καλό στον φίλο, κακό στον εχθρό ανήκει στον:

Α. Γλαύκωνα

Β. Πολέμαρχο

Γ. Θρασύμαχο

4. Ποιος από τους παρακάτω ίδρυσε τον Περίπατο;

Α. Ο Αριστοτέλης

Β. Ο Εύδοξος από την Κνίδα

Γ. Ο Θεόφραστος

5. Πότε εγκατέλειψε ο Αριστοτέλης για τελευταία φορά την Αθήνα;

Α. 324 π.Χ.

Β. 323 π.Χ.

Γ. 322 π.Χ.

Μονάδες 10

B4. Α. παραφερομένων: Ποια η σημασία της λέξης στο κείμενο; Να σχηματίσετε μία περίοδο με τη σημασία που έχει η λέξη στη νέα ελληνική.

Μονάδες 4

B4. Β. είπον: Να γράψετε τρεις ομόρριζες λέξεις από τρία διαφορετικά θέματα του δοθέντος ρήματος.

Μονάδες 6

B5. Παράλληλο κείμενο

Αφού διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα από την Ασκητική του Ν. Καζαντζάκη να το συσχετίσετε με την αλληγορία του σπηλαίου και την πλατωνική θεωρία των Ιδεών.

ΠΡΩΤΟ ΧΡΕΟΣ

Ήσυχια, καθαρά, κοιτάζω τον κόσμο και λέω: Όλα τούτα που θωρώ, γρικώ, γεύομαι, οσφραίνομαι κι αγγίζω είναι πλάσματα του νου μου. Ο ήλιος ανεβαίνει, κατεβαίνει μέσα στο κρανίο μου. Στο ένα μελίγγι μου ανατέλνει ο ήλιος, στο άλλο βασιλεύει ο ήλιος.

Τ' άστρα λάμπουν μέσα στο μυαλό μου, οι Ιδέες, οι άνθρωποι και τα ζώα βόσκουν μέσα στο λιγόχρονο κεφάλι μου, τραγούδια και κλάματα γιομώνουν τα στρουφιχτά κοχύλια των αυτιών μου και τρικυμίζουν μια στιγμή τον αγέρα. σβήνει το μυαλό μου, κι όλα, ουρανός και γης, αφανίζονται. "Εγώ μονάχα υπάρχω!" φωνάζει ο νους.

Μέσα στα κατώγια μου, οι πέντε μου ανυφάντρες δουλεύουν, υφαίνουν και ξυφαίνουν τον καιρό και τον τόπο, τη χαρά και τη θλίψη, την ύλη και το πνέμα. Όλα ρέουν τρογύρα μου σαν ποταμός, χορεύουν, στροβιλίζονται, τα πρόσωπα κατρακυλούν σαν το νερό, το χάος μουγκρίζει.

Μα εγώ, ο Νους, με υπομονή, με αντρεία, νηφάλιος μέσα στον ίλιγγο, ανηφορίζω. Για να μην τρεκλίσω να γκρεμιστώ, στερεώνω απάνω στον ίλιγγο σημάδια, ρίχνω γιοφύρια, ανοίγω δρόμους, οικοδομώ την άβυσσο. Αργά, με αγώνα, σαλεύω ανάμεσα στα φαινόμενα που γεννώ, τα ξεχωρίζω βολικά, τα σμίγω με νόμους και τα ζεύω στις βαριές πραχτικές μου ανάγκες.

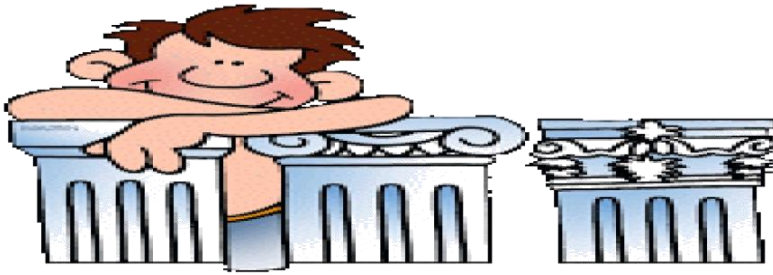
Βάνω τάξη στην αναρχία, δίνω πρόσωπο, το πρόσωπο μου, στο χάος. Δεν ξέρω ΑΝ πίσω από τα φαινόμενα ζει και σαλεύει μια μυστική, ανώτερη μου ουσία. Κι ούτε ρωτώ. δε με νοιάζει. Γεννοβολώ τα φαινόμενα, ζωγραφίζω με πλήθια χρώματα φανταχτερά, γιγάντιο ένα παραπέτασμα μπροστά από την άβυσσο.

Μη λες: "Αναμέρισε το παραπέτασμα, να δω την εικόνα!" Το παραπέτασμα, αυτό είναι η εικόνα.

Είναι ανθρώπινο έργο, πρόσκαιρο, παιδί δικό μου, το βασίλειο μου ετούτο. Μα είναι στέρεο, άλλο στέρεο δεν υπάρχει, και μέσα στην περιοχή του μονάχα μπορώ γόνιμα να σταθώ, να χαρώ και να δουλέψω. "Είμαι ο αργάτης της άβυσσος. Είμαι ο θεατής της άβυσσος. Είμαι η θεωρία κι η πράξη. Είμαι ο νόμος. Όξω από μένα τίποτα δεν υπάρχει.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Δημοσθένης Κατ' Ἀριστοκράτους (196-198)

Ο Χαρίδημος, αρχηγός των μισθοφόρων, πρόσφερε πολλές υπηρεσίες στην Αθήνα. Γι αυτού οι Αθηναίοι τον τίμησαν με χορήγηση πολιτικών δικαιωμάτων και στεφάνων. Οι φίλοι του όμως προτείνουν να ανακηρυχθεί στρατηγός και ο Αριστοκράτης καταθέτει ψήφισμα για την προσωπική ασφάλεια του Χαρίδημου και η Βουλή των 500 το δέχτηκε. Αλλά ο Ευθυκλής κατέθεσε γραφή παρανόμων (καταγγελία κατά του Αριστοκράτη για ασύμφορη πρόταση ψηφίσματος). Η υπόθεση εκδικάστηκε μετά ένα χρόνο και το λόγο για τον Ευθυκλή συνέθεσε ο Δημοσθένης.

Ἄξιον τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κάκειν' ἐξετάσαι, πῶς ποθ' οἱ πάλαι τὰς τιμὰς ἔνεμον καὶ τὰς δωρεῖας τοῖς ὡς ἀληθῶς εὐεργέταις, καὶ ὅσοι πολῖται τύχοιεν ὄντες καὶ ὅσοι ξένοι. Κὰν μὲν ἴδητ' ἐκείνους ἄμεινον ὑμῶν, καλὸν τὸ μιμήσασθαι, ἂν δ' ὑμᾶς αὐτούς, ἐφ' ὑμῖν ἔσται τὸ πράττειν. Πρῶτον μὲν τοίνυν ἐκεῖνοι **Θεμιστοκλέα** τὸν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν νικήσαντα καὶ Μιλτιάδην τὸν ἡγούμενον Μαραθῶνι καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὐκ ἴσα τοῖς νῦν στρατηγοῖς ἀγάθ' εἰργασμένους, οὐ χαλκοῦς ἴστασαν οὐδ' ὑπερηγάπων. Οὐκ ἄρα τοῖς ἑαυτοὺς ἀγαθόν τι ποιοῦσιν χάριν εἶχον; Σφόδρα γ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀπεδίδοσαν γε καὶ αὐτῶν κάκεινων ἀξίαν· ὄντες γὰρ πολλοῦ πάντες ἄξιοι προὔκρινον ἐκείνους αὐτῶν ἡγεῖσθαι. Ἔστι δὲ σώφροσιν ἀνθρώποις καὶ πρὸς ἀλήθειαν βουλομένοις σκοπεῖν πολὺ μείζων τιμὴ τῆς χαλκῆς εἰκόνοσ τὸ καλῶν κάγαθῶν ἀνδρῶν κεκρίσθαι πρώτους. Καὶ γάρ τοι τῶν ἔργων τῶν τότε, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδενὸς ἀπεστέρησαν ἑαυτούς, οὐδ' ἔστιν οὐδεὶς ὅστις ἂν εἴποι τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Θεμιστοκλέους, ἀλλ' Ἀθηναίων, οὐδὲ τὴν Μαραθῶνι μάχην Μιλτιάδου, ἀλλὰ τῆς πόλεωσ. Νῦν δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοὶ τοῦτο λέγουσιν, ὡσ Κέρκυραν εἶλε Τιμόθεοσ καὶ τὴν μόραν κατέκοψεν Ἴφικράτησ καὶ τὴν περὶ Νάξον ἐνίκα ναυμαχίαν Χαβρίας· δοκεῖτε γὰρ αὐτοῖ τῶν ἔργων τούτων παραχωρεῖν τῶν τιμῶν ταῖς ὑπερβολαῖς αἰς δεδώκατ' ἐπ' αὐτοῖς ἐκάστω τούτων.

Λεξιλόγιο

μόρα : στρατιωτικό τάγμα της Σπάρτης

προκρίνω = προτιμώ, εκλέγω

Παρατηρήσεις

Γ1. Να μεταφράσετε το απόσπασμα στα νέα ελληνικά « Ἔστι δὲ σώφροσιν ... , ἀλλὰ τῆς πόλεως ».

Μονάδες 10

Γ2. Ποιον τρόπο πρέπει να ακολουθούν στο εξής, σύμφωνα με τον Δημοσθένη, στο ζήτημα της απονομής τιμών στους ευεργέτες της πόλης; Τι τους διδάσκει το παρελθόν της πόλης τους; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τα αντίστοιχα χωρία του κειμένου.

Μονάδες 10

Γ3. α. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται :

- i. ἐξετάσαι : β ενικό οριστικής Μέλλοντα στην ίδια φωνή
- ii. ὑμᾶς αὐτούς : αιτιατική πληθυντικού ουδέτερου γένους στο γ πρόσωπο
- iii. πράττειν : απαρέμφατο παρακειμένου μέσης φωνής
- iv. Θεμιστοκλέα : κλητική ενικού
- v. ἴσα : δοτική ενικού στο θηλυκό γένος του συγκριτικού βαθμού του επιθέτου
- vi. ἀπεδίδοσάν : β ενικό υποτακτικής Μέσου Αορίστου β
- vii. ἄξιοι : υπερθετικός βαθμός του επιρρήματος
- viii. ἴστασαν : γ πληθυντικό Οριστικής Ενεστώτα στην ίδια φωνή
- ix. κατέκοψεν : απαρέμφατο Παθητικού Αορίστου και γ ενικό προστακτικής μέσου Παρακειμένου.

Μονάδες 10

Γ3. β. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους τύπους του κειμένου :

- i. κακείν'
- ii. ἠγεῖσθαι:
- iii. τοῖς στρατηγοῖς :

- iv. τῶν ἔργων :
- v. τιμή:
- vi. αἷς:

Μονάδες 4

Γ4. α. Να γράψετε τις δευτερεύουσες προτάσεις με ισοδύναμες μορφές λόγου κάνοντας όποιες αλλαγές χρειάζονται : « Νῦν δ' , ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοὶ τοῦτο λέγουσιν, ὡς Κέρκυραν εἶλε Τιμόθεος καὶ τὴν μόραν κατέκοψεν Ἴφικράτης καὶ τὴν περὶ Νάξον ἐνίκα ναυμαχίαν Χαβρίας· ».

β. Να ξαναγράψετε τις δευτερεύουσες προτάσεις με εξάρτηση από το ρήμα ἔλεγον.

Μονάδες 6

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΝΩΣΤΟΥ

A1.α.

Προϋποθέσεις ανάπτυξης φιλοσοφικού στοχασμού:

- Εξασφάλιση των απαραίτητων για την επιβίωση αγαθών («ύπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων»)
- Ὑπαρξη ὅσων προσφέρουν άνεση («τῶν πρὸς ῥαστώνην»)
- Κατοχύρωση επιλογῶν ψυχαγωγίας («διαγωγὴν»)

A1.β.

- Αναγκαστικό αίτιο φιλοσοφίας: η αμήχανη φιλοπεριέργεια («διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν»)
- Τελικό αίτιο φιλοσοφίας: η απόκτηση γνώσης («διὰ τὸ εἰδέναι»)

A2. Ο μύθος του σπηλαίου, ὅπως είναι διατυπωμένος από τον Πλάτωνα, έχει χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στο κειμενικό είδος της περιγραφής. Η εμφαιτική χρήση επιθέτων (καταγείω οικήσει σπηλαιώδει) , μετοχών (ἀναπεπταμένην) και προθετικών συνόλων (εἷς τὸ πρόσθεν) δίδει με ακρίβεια και λεπτομέρεια εικόνες του σπηλαίου. Εικόνες οπτικές που αφορούν την περιγραφή της σπηλιάς, την παρουσίαση της φωτιάς που καίει στο πίσω μέρος και του τοίχου (ἐν καταγείω οικήσει σπηλαιώδει, φῶς .... πυρὸς ἄνωθεν ... αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμωτῶν ...δεικνύασιν), στατικές που παρουσιάζουν τους ακινητοποιημένους δεσμώτες (ἐν δεσμοῖς... ὥστε μένειν...), ακουστικές που αφορούν τις ομιλίες των ανθρώπων που ακούγονται κατά το πέρασμά τους (τοὺς μὲν φθεγγομένους τῶν παραφερόντων) και κινητικές που

απεικονίζουν τους ανθρώπους που κινούνται στον δρόμο (φέροντας άνθρωπους σκεύη). Οι ρηματικοί τύποι σε χρόνο ενεστώτα αποσκοπούν στην παράθεση των χαρακτηριστικών του χώρου του σπηλαίου ή στην περιγραφή της συμπεριφοράς των δεσμοτών (έχουση, μένειν, ὄρᾶν) ενώ η αφθονία τοπικών προσδιορισμών (ἄνωθεν, πόρρωθεν, ὄπισθεν) βοηθά τον αναγνώστη να αναπαραστήσει τον χώρο του σπηλαίου και τη θέση των προσώπων που βρίσκονται μέσα σε αυτό.

B1. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η απορία και η έκπληξη οδηγούν στην συνειδητοποίηση της άγνοιας και αυτή με τη σειρά της στον φιλοσοφικό στοχασμό, ως τρόπο διαφυγής από την άγνοια. Στην παρενθετική φράση ο Αριστοτέλης μάλλον απαντά στο ερώτημα: ποιον τρόπο ή ποιους τρόπους διέθετε ο απορων και θαυμάζων, όταν έχει αντιληφθεί την άγνοιά του και επιθυμεί να την υπερβεί;

Ο Σταγειρίτης αναφέρεται στον μύθο και στο λόγο, ως εργαλεία σκέψης – έκφρασης, όταν λέει πως αυτός που αγαπά τους μύθους ή τις μυθικές διηγήσεις, ή επιζητεί με τη σύλληψη ενός μύθου να βρει τρόπο διαφυγής από την άγνοια, είναι περίπου σαν αυτόν που αγαπά και επιζητεί τη γνώση που στοχάζεται εκτενώς και σε βάθος τη φύση – αλήθεια των πραγμάτων – όντων, αυτόν που επιδιώκει τη σοφία. Θέτει τον φιλόμυθο και τον φιλόσοφο στην ίδια όχθη, γιατί αμφότεροι διέπονται από το θαυμάζουν και επιλέγουν έστω διαφορετικό τρόπο αλλά πάντως τρόπο διαφυγής από την άγνοια. Κοινό σημείο αναφοράς και για τους δυο ορίζονται τα θαυμάσια, τα αξιοπερίεργα, τα αξιοθαύμαστα και δυσεξηγήμενα, γιατί με αυτά ασχολούνται και ο μύθος και η φιλοσοφία. Γι' αυτό εξάλλου ο Κάλφας σχολιάζει σχετικά: «Τα αξιοπερίεργα των μύθων δημιουργούν θαυμασμό, ο θαυμασμός συνειδητοποίηση της άγνοιας, η συνειδητοποίηση της άγνοιας ανάγκη για γνώση και άρα φιλοσοφία. Επομένως ο φιλόμυθος είναι κατά μια έννοια φιλόσοφος».

Ο Αριστοτέλης γνωρίζει τις εκδοχές της σκέψης που μετήλθαν όσοι στοχάζονται, για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα δυσεπίλυτα ερωτήματα περί του ανθρώπου, του περιβάλλοντος, του θεού... Γνωρίζει ποιον ρόλο διαδραμάτισε ο μύθος στον αρχαιοελληνικό στοχασμό, πώς οι στοχαστές μετακινήθηκαν βαθμηδόν προς τον λόγο (με την έννοια της ορθολογιστικής σκέψης – έκφρασης) και αν πράγματι άφησαν πίσω του στον μύθο ή δεν τον ξεπέρασαν καθόλου.

Υπό άλλη οπτική γωνία και έχοντας κατά νου την προηγηθείσα φράση (Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶεται ἀγνοεῖν), το χωρίο αυτό έχει διαχρονικό και συγχρονικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι ο μύθος περιεσφραγίζει ακόμη και στους πλατωνικούς διαλόγους, άρα δεν απαξιώθηκε τελείως, παρά τη μετάβαση από τις μυθικές κοσμογονίες στη φυσική των προσωκρατικών φιλοσόφων. Έτσι, η αναφορά του Αριστοτέλη στον φιλόμυθο συμπεριλαμβάνει τους αρχαίους μυθογράφους αλλά και τον δάσκαλό του, τον Πλάτωνα, που αξιοποιεί συχνά μύθους κατά τη φιλοσοφική ανάλυση, όπως τέτοιος είναι ο μύθος του σπηλαίου.

Ο πλατωνικός μύθος του σπηλαίου είναι λόγος αλληγορικός. Πρόκειται για μια συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση όπου όσα λέγονται έχουν και ένα άλλο επίπεδο σημασιών. Οι λέξεις, οι περιγραφές και οι έννοιες έχουν πέρα από την κυριολεκτική τους, μια συμβολική κυρίως σημασία. Έτσι, ο απελευθερωμένος δεσμώτης του μύθου, έχοντας καταφέρει να απαλλαγεί από τα δεσμά του κόσμου του σπηλαίου και έχοντας γνωρίσει τον κόσμο της νόησης μετά από μια δύσκολη και τραχιά πορεία, έχοντας έρθει σε επαφή με τις Ιδέες, θεωρείται πια πεπαιδευμένος και κοινωνός του Αγαθού και με τα γνωστικά και ηθικά εφόδια, που η επαφή με αυτό προσφέρει, μπορεί να αφοσιωθεί πλήρως στο έργο της διακυβέρνησης της πολιτείας. Με τον μύθο παρουσιάζεται μια δυναμική εικόνα για την ισχυρή ικανότητα που έχει η φιλοσοφία να διαφωτίζει και να ελευθερώνει. Η γνώση του κόσμου, του ανθρώπου και της κοινωνίας, η χρήση της λογικής για τη ρύθμιση και καθοδήγηση της ζωής σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, απεικονίζονται στο σπήλαιο ως κάτι βαθύτατα απελευθερωτικό. Δεν πρόκειται για μια εξωτερική και επιφανειακή αποδέσμευση, αλλά για μια ουσιαστική, υπαρξιακή μεταστροφή (περιαγωγή), μια αλλαγή του όλου ανθρώπου και της σχέσης του με τον κόσμο.

Αυτό είναι το αποτέλεσμα που επιδιώκει και ο Πλάτων με τον μύθο για τους αναγνώστες του. Ο μύθος ξεκινά με το ρήμα ἀπείκασον που σημαίνει απομιμούμαι, απεικονίζω, παρουσιάζω μέσα από μια παραβολή/σύγκριση και δείχνει ότι θα ακολουθήσει ένας λόγος που ξεφεύγει από τις νόρμες μιας πεζής φιλοσοφικής ανάπτυξης, ένας λόγος με χαρακτηριστικά ποίησης: εικονοποιία, συμβολική χρήση της γλώσσας, φανταστικοί συνειρμοί, αδιόρατο μυστήριο. Η κατανόηση ενός λόγου σαν κι αυτόν θα απαιτήσει ενεργοποίηση του συνόλου των ψυχικών γνωστικών δυνάμεων και όχι μόνο της νόησης (ενόραση και φαντασία, συναισθηματική μετοχή, συσχετιστικές-συγκριτικές ικανότητες, εναλλακτική σκέψη κ.ά). Το σίγουρο είναι ότι η επιλογή του μυθοπλαστικού, ποιητικού λόγου εκ μέρους του Πλάτωνα συμβαδίζει με όσα διδάσκει περί της αληθινής παιδείας (της περιαγωγής της ψυχής) ο Σωκράτης. Η περιγραφή του σπηλαίου και η αφήγηση των συμβαινόντων σε αυτό δίνονται κυρίως με κατηγορηματικές μετοχές εξαρτημένες από τρία ρήματα (τύπους του ορω) σε έγκλιση Προστακτική. Ασφαλώς οι κατηγορηματικές μετοχές λειτουργούν ως ο κύριος φορέας του μηνύματος, όμως δεν μπορεί να παραβλεφθεί ο έντονος προτρεπτικός χαρακτήρας των ρημάτων εξάρτησης. Οι τέσσερις προστακτικές (ἀπείκασον, Ἰδὲ, Ἴδὲ, Ὅρα) ζητούν από τον δέκτη, τον Γλαύκωνα καταρχάς αλλά και τον κάθε αναγνώστη της Πολιτείας, να ενεργοποιήσει οπτικές γνωστικές ικανότητες, την φαντασία, δηλαδή την όραση της ψυχής του. Έτσι, ο Πλάτων ζητάει από τον δέκτη του έργου την προσωπική του μετοχή. Θέλει να τον πείσει βιωματικά πως όσα διαβάσει τον αφορούν άμεσα.

Επομένως, η αναφορά από τον Αριστοτέλη στον μύθο ως φιλοσοφικό εργαλείο για την προσέγγιση των δυσερμήνευτων θυμίζει την αξιοποίησή του από τον Πλάτωνα προκειμένου να κάνει κατανοητές δύσκολες φιλοσοφικές έννοιες ή για να προσεγγίσει

και να στηρίξει απόψεις που δεν μπορούν να αποδειχτούν με τη διαλεκτική ή για να προσελκύσει την προσοχή και το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

B2. Ο Αριστοτέλης στο 1ο κεφάλαιο του Α' βιβλίου από το έργο "Μετά τὰ φυσικά" υποστηρίζει πως "πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει". Στο κείμενο αναφοράς εμπλουτίζει αυτή τη σκέψη υποστηρίζοντας πως "διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον" τονίζοντας για μια ακόμη φορά την φυσική ανάγκη του ανθρώπου να μάθει για να ξεφύγει από την άγνοια. Πώς αποδεικνύεται από το δοθέν απόσπασμα ότι οι άνθρωποι είναι εραστές της γνώσης;

Στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο του Α' βιβλίου των Μετά τὰ Φυσικά του Αριστοτέλη επιδιώκεται ο ορισμός της φιλοσοφίας ως αγάπης της μη χρησιμοθηρικής γνώσης η οποία απαντά στα πρωταρχικά γιατί και αφορά τον ανθρώπινο βίο στην ολότητά του.

Εναρκτήρια φράση του πρώτου κεφαλαίου αποτελεί το «πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει», δηλαδή ὅλοι οι ἄνθρωποι ἀπὸ τὴ φύση τους ἐπιζητοῦν τὴν γνῶση. Κατὰ τὸν Αριστοτέλη, ἡ ἐν λόγῳ παραδοχὴ γίνεται φανερὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ που διακρίνει τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴς διαθέσιμες αἰσθήσεις τοῦ αὐτῆς καθαυτῆς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν χρησιμότητά τους στὸ πλαίσιο τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Προχωρώντας στὸ δεύτερο κεφάλαιο, ὁ Αριστοτέλης ἐπιδιώκει νὰ παραθέσει τὸν ὀρισμὸ τῆς φιλοσοφίας ἀπαντώντας τὸν λόγῳ που ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴ φιλοσοφικὴ διεργασία. Τὸ δοθέν ἀπόσπασμα ἀνήκει σὲ αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ ἔργου καὶ φανερῶναι τὴν πορεία τῆς σκέψης τοῦ Αριστοτέλη ἀπὸ τὸ «πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει» στὸ «διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον».

Εἰδικότερα, ὁ Σταγειρίτης φιλόσοφος τοποθετεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς φιλοσοφικῆς διεργασίας τόσο σὲ ἐπίπεδο διαχρονίας ὅσο καὶ συγχρονίας (καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον) στὸ θαυμάζειν, Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι [...] ἤρξαντο φιλοσοφεῖν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπιτακτικὴ θεωρεῖται ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὀρου θαυμάζειν. Τὸ ἀρχαιοελληνικὸ ῥῆμα θαυμάζω σημαίνει μὲν ἕκθαμβος, νιώθω ἐκπληξῆ γιὰ κάτι. Τὸ ῥῆμα δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδοθῆ πλήρως στὰ νέα ἑλληνικά, καθὼς περιλαμβάνει τόσο τὴν ἐκπληξῆ (ευχάριστη ἢ δυσάρεστη, ἀρα καὶ τὴν ἀμηχανία) ὅσο καὶ τὴν περιέργεια καὶ τὸν θαυμασμὸ. Τὸ θαυμάζειν ἀποτελεῖ καὶ γιὰ τὸν Πλάτωνα ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας: μάλα γὰρ φιλόσοφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη [: ἔντονα ὁ φιλόσοφος βιώνει τὴν ἐκπληξῆ καὶ τὸν θαυμασμὸ καὶ δὲν εἶναι ἄλλη ἡ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας παρὰ ἀκριβῶς αὕτη] (Θεαίτητος 155d), καθιστώντας γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ φανερὴ τὴν ἐπίδραση τοῦ δασκάλου στὸν μαθητὴ. Ἐπομένως, τὸ θαυμάζειν εἶναι αὐτὸ που πυροδοτεῖ τὴν ἐναρξῆ τοῦ φιλοσοφεῖν.

Γιὰ νὰ καταστήσουμε τὴ σκέψη τοῦ Αριστοτέλη περισσότερο κατανοητὴ εἶναι θεμιτὸ νὰ προσδιορίσουμε τὸ περιεχόμενον τοῦ ὀρου φιλοσοφεῖν. Στὴν ἀρχικὴ τοῦ ἐτυμολογικῆ σημασία (φιλῶ + σοφία) τὸ ῥῆμα σημαίνει «ἀγαπῶ τὴ σκέψη καὶ τὴ

γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Στην Πολιτεία (475b) του Πλάτωνα λέγεται: καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας: ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας [: εἶναι σωστό που καλεῖται η φιλοσοφία ἐπιστήμη της αλήθειας] (Μετὰ τὰ Φυσικά, 993b19-20). Γι' αυτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί στην καθαρή γνώση και όχι στη χρησιμότητα. Ἦδη, λοιπόν, από την αρχαιότητα το ρήμα φιλοσοφῶ άρχισε να αποκτά την ειδικότερη σημασία που έχει και σήμερα: στοχάζομαι, αναζητῶ και ερευνῶ σε έκταση και βάθος τη φύση των πραγμάτων και την αλήθεια των όντων, τη γνώση, τις αξίες κ.λπ. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται αντιληπτό ότι, αφού η γνώση είναι έμφυτη και η φιλοσοφία δεν είναι άλλο παρά η επιθυμία της γνώσης, δεν μπορεί παρά και η ίδια η φιλοσοφική διεργασία να ανήκει στα ἐκ φύσεως πράγματα.

Ο Αριστοτέλης, αφού παρουσίασε ως πρώτο στάδιο το θαυμάζειν, αρχικά για τα άμεσα προσιτά και εν εξελίξει για τα συμπαντικά φαινόμενα, παραθέτει το δεύτερο στάδιο, την συνειδητοποίηση της άγνοιας, Ὁ δ' άπορῶν καὶ θαυμάζων οἶεται άγνοεῖν. Το ρήμα άπορῶ προέρχεται ετυμολογικά από το στερητικό -α και πόρος και σημαίνει βρίσκομαι σε αδιέξοδο και αμηχανία, αδυνατῶ να καταλάβω και να εξηγήσω κάτι· διατυπώνω απορία, ρωτῶ να μάθω κάτι. Επομένως, ο άνθρωπος οφείλει να συνειδητοποιήσει την άγνοιά του ως μέρος της αυτογνωσίας του και στη συνέχεια να προχωρήσει στην σταδιακή γνώση του εξωτερικού κόσμου. Ο Αριστοτέλης (Μετὰ τὰ Φυσικά, 993a30 κ.ε.) παρομοιάζει τη διάνοια που βιώνει την άπορία με διάνοια δεμένη που επιδιώκει λύση (λύσιμo). Με αυτό τον τρόπο η άπορία γίνεται αφετηρία φιλοσοφικής αναζήτησης.

Η παραπάνω συλλογιστική πορεία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αν οι άνθρωποι φιλοσόφησαν για να δώσουν απάντηση στα ερωτήματα που γέννησε η φιλοπεριέργειά τους και ως εκ τούτου για να μεταβούν από την κατάσταση της άγνοιας στην κατάσταση της γνώσης, τότε καθίσταται σαφές ότι επιδιώκαν να αποκτούν τεκμηριωμένες γνώσεις με στόχο την ίδια την γνώση και όχι κάποια χρησιμότητα, ὡστ' εἶπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν άγνοίαν ἐφιλοσόφησαν, φανερόν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν. Στο σημείο αυτό γίνεται η σύνδεση με την εναρκτήρια φράση του Α' Βιβλίου. Η χρήση του γ' προσώπου, ἐδίωκον, φανερώνει την αναγκαιότητα καταφυγής στην φιλοσοφία για την κάλυψη της έμφυτης απορίας και την επίτευξη του τελικού αιτίου της φιλοσοφίας, δηλαδή της γνώσης.

Ολοκληρώνοντας, η φιλοσοφία ως θεωρητική επιστήμη προσηλωμένη στην αιτιολογία εξυπηρετεί την κάλυψη της έμφυτης ανάγκης για ανεύρεση της αλήθειας επιβεβαιώνοντας ότι οι άνθρωποι είναι από τη φύση τους εραστές της γνώσης επιδιώκοντας την τελειώσή τους. Ο Αριστοτέλης στο δοθέν απόσπασμα κατάφερε να παρουσιάσει τη φιλοσοφία ως πανανθρώπινο ψυχικό ζητούμενο.

B3. 1.B   2.A   3.B   4.Γ   5.B

B4. A.

Στο δοθέν αρχαίο κείμενο το ρήμα παραφέρομαι σημαίνει περνάω μπροστά.

Ο μαθητής παραφέρεται συνεχώς κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο σχολείο εξαιτίας της έκρυθμης κατάστασης που υπάρχει στο σπίτι του.

B4. B.

δυσλεξία, απόρρητος, καλλιπέεια.

B5. Παράλληλο κείμενο

Κεντρική θέση στη φιλοσοφία του Πλάτωνα κατέχει η θεωρία των Ιδεών. Ο Πλάτωνας με τη θεωρία αυτή επιχειρεί να δώσει απάντηση στο κατεξοχήν ερώτημα της φιλοσοφίας, το οντολογικό. Αφετηριακή αρχή για τη θεωρία των Ιδεών είναι ο προβληματισμός για το αληθινά υπαρκτό. Η αναζήτηση της αλήθειας πέρα από τα εμπειρικά δεδομένα δεν συναντάται πρώτη φορά στον Πλάτωνα. Ήδη ο Ηράκλειτος έχει επισημαίνει ότι «στα ίδια ποτάμια μπαίνουμε και δεν μπαίνουμε». Ο Πλάτωνας, ωστόσο, αποφεύγοντας τη μανιχαϊστική θεώρηση που είχε προταθεί, σύμφωνα με την οποία είτε το υπαρκτό είναι κάτι φευγαλέο του οποίου η αναζήτηση δεν έχει νόημα είτε κάτι αμετάβλητο και ακίνητο, προτείνει τη διαίρεση του κόσμου στα δυο, στον κόσμο των αισθήσεων, που είναι απατηλός, και στον κόσμο των Ιδεών, το νοητό κόσμο, που είναι και ο μόνος αληθινός.

Οι ιδέες στην πλατωνική φιλοσοφία είναι νοητές, αιώνιες, άυλες, άφθαρτες, αμετάβλητες, αυθύπαρκτες, υπερβατικές οντότητες που αφορούν το «ὄν ὄντως», το «εἶναι του κόσμου», και αποτελούν κατά κάποιο τρόπο τα πρότυπα των αισθητών αντικειμένων που είναι χρονικά πεπερασμένα, φθαρτά και μεταβλητά και σχετίζονται με το γίνεσθαι του κόσμου. Ανώτερη ιδέα από όλες είναι η Ιδέα του Αγαθού, η οποία θεωρείται η πραγματική αιτία της ύπαρξης και δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να συλλάβει τα νοητά όντα. Η Ιδέα του αγαθού συγκρίνεται από τον ίδιο τον Πλάτωνα με τον ήλιο. Για κάθε άνθρωπο και για κάθε αντικείμενο του αισθητού κόσμου υπάρχει η αντίστοιχη ιδέα. Τα πράγματα του ορατού κόσμου είναι είδωλα των ιδεών.

Η επιλογή της λέξης «ιδέα» για τον προσδιορισμό του αληθινά υπαρκτού δεν είναι καθόλου τυχαία. Οι όροι ιδέα και είδος προέρχονται από τη ρίζα ιδ- του ρήματος ὀράω-ᾶ. Ἐν ἀντιθέσει με τὴ σύγχρονη σημασία του ὀρου, αὐτὴ τῆς σκέψης, ἡ ἀρχαιοελληνικὴ ἐρμηνεία ἀφορᾷ τὴν ορατὴ πλευρὰ τῶν πραγμάτων, τὴ μορφή τους, με τὴν ἔννοια τοῦ σχήματός τους. Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς μορφῆς τῶν πραγμάτων εἶναι πῶς παραμένει ἀμετάβλητη με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου (π.χ. ἡ μορφή τοῦ ἀλόγου εἶναι ἀναγνωρίσιμη σε οποιοδήποτε ἐπιμέρους ἀλογο). Ἐτσι ἡ «ιδέα» κατέληξε νὰ

σημαίνει, κυρίως από τον Πλάτωνα και μετά, την αμετάβλητη μορφή, της οποίας τα αντίγραφα μπορούν να γίνουν αντιληπτά μέσω των αισθήσεων. Η όραση επιτρέπει στον άνθρωπο να αντιληφθεί τα αντίγραφα των ιδεών, ενώ η Νόηση την ιδέα.

Στα πλαίσια της αλληγορίας του σπηλαίου, από την οποία προέρχεται και το απόσπασμα του κειμένου αναφοράς, ο Πλάτωνας με λόγο ποιητικό και συμβολικό αναπαριστά λεκτικά την κατάσταση των ανθρώπων σχετικά με το ζήτημα της παιδείας και της απαιδευσίας. Η σπηλιά συμβολίζει τον αισθητό κόσμο μέσα στην οποία ο άνθρωπος εμφανίζεται αλυσοδεμένος και αναγκασμένος να κοιτά μοναχά μπροστά τις σκιές που προβάλλονται στον απέναντι τοίχο. Τα δεσμά που τον κρατούν καθηλωμένο συμβολίζουν τις αισθήσεις. Με άλλα λόγια οι αισθήσεις είναι εκείνες που κρατούν τον άνθρωπο μακριά από το αληθινά υπαρκτό, τον κόσμο των Ιδεών και την αληθινή γνώση. Θέμα της αλληγορίας του σπηλαίου είναι ο αγώνας του ανθρώπου για να απαλλαγεί από τα δεσμά της άγνοιας. Η πορεία αυτή για τον Πλάτωνα είναι χρονοβόρα και επίπονη, γι αυτό και σε άλλο σημείο του έργου του την παρομοιάζει με ανάβαση.

Διαβάζοντας το παράλληλο κείμενο από την Ασκητική του Ν. Καζαντζάκη ερχόμαστε αντιμέτωποι με φιλοσοφικούς προβληματισμούς ανάλογους με αυτούς που τίθενται στην αλληγορία του σπηλαίου. Το αληθινά υπαρκτό φαίνεται να απασχολεί και το Ν. Καζαντζάκη. Πιο συγκεκριμένα, και για το μεγάλο λογοτέχνη τα δεδομένα των αισθήσεων είναι απατηλά («Όλα τούτα που θωρώ... του νου μου.») Μάλιστα χαρακτηρίζει τις αισθήσεις «ανυφάντρες» που υφάνουν τις εκφάνσεις της ζωής («Μέσα στα κατώγια μου... ύλη και το πνέμα») και προσφέρουν δεδομένα εφήμερα («πρόσκαιρο, παιδί μου»). Η αναλογία με την πλάνη που προσφέρουν οι αισθήσεις στην πλατωνική Πολιτεία είναι προφανής. Ωστόσο, ενώ στο πλατωνικό ανήλιαγο σπήλαιο επικρατεί στατικότητα και ακινησία, στην Ασκητική η ζωή, όπως την προσφέρουν στον άνθρωπο οι αισθήσεις, είναι ταραχώδης και προκαλεί σύγχυση («Όλα ρέουν... το χάος μουγκρίζει»). Ο Νους φαίνεται να είναι ο μόνος που μπορεί να τακτοποιήσει τη σύγχυση που επικρατεί, την άβυσσο, γιατί αυτός είναι ο δημιουργός της («Είναι ανθρωπινό έργο... ετούτο», «'Είμαι ο αργάτης... δεν υπάρχει»). Αποκλήματα του νου είναι όσα κομίζουν οι αισθήσεις ως εμπειρίες, καθώς αυτός επιτρέπει την εμφάνισή τους («Σβήνει το μυαλό μου... αφανίζονται»). Αν, ωστόσο, οι διανοητικές δυνάμεις κατισχύσουν η ευταξία μπορεί επικρατήσει («Μα εγώ, ο Νους... στο χάος»). Σε αυτό το σημείο ο μεγάλος λογοτέχνης φαίνεται να ασπάζεται τον πλατωνικό στοχασμό για την επίμοχθη πορεία αποδέσμευσης από τη γνώση που προσφέρουν οι αισθήσεις, καθώς θεωρεί πως η διαδικασία αυτή απαιτεί ανδρεία, νηφαλιότητα, μεθοδικότητα και χρόνο («με υπομονή... οικοδομώ την άβυσσο»). Μάλιστα και στην Ασκητική συναντάμε την έννοια της ανάβασης με την επιλογή του ρήματος «ανηφορίζω». Μοναδικό όπλο στην δύσκολη αυτή μάχη με τα φαινόμενα/τις εντυπώσεις είναι ο ορθός λόγος και για τους δύο διανοητές.

Τα κοινά σημεία που παρατηρούνται ανάμεσα στις προσεγγίσεις των δύο στοχαστών δεν μας επιτρέπουν να παραβλέψουμε κάποιες ουσιαστικές διαφορές. Η απαισιόδοξη εικόνα του δεσμώτη, του οποίου το σκοτάδι θα φωτίσει ο προικισμένος φιλόσοφος, συγκρούεται με τη εικόνα του παντοδύναμου και κυρίαρχου ανθρώπου του Ν. Καζαντζάκη. Ο λογοτέχνης ως υμνητής της ανθρωπίνης ελευθερίας αρνείται την αδυναμία του ανθρώπου απέναντι στα φαινόμενα. Πηγή της απάτης είναι ο ίδιος ο ανθρωπίνος νους, ο οποίος είναι παντοδύναμος και ενώ μπορεί να τιθασεύσει το χάος, κάποιες φορές επιλέγει να γοητευτεί από αυτό· μπορεί να κρύψει την εικόνα της αβύσσου πίσω από το παραπέτασμα («Γεννοβολώ... άβυσσο») ή να την αποδεχτεί και ζήσει μέσα σ' αυτήν («Μα είναι στέρεο... δουλέψω»). Επομένως, το δισπύστατο του πλατωνικού κόσμου πραγματώνεται εντός του υπερανθρώπου της Ασκητικής. Δυο αντίρροπες δυνάμεις φαίνεται να παλεύουν εντός του, η μια επιθυμεί την τάξη και την εκλογίκευση, η άλλη σαγηνεύεται από την αταξία της αβύσσου. Η αμφίροπη αυτή εσωτερική μάχη, το δίλημμα, βεβαιώνει πως ο άνθρωπος είναι ελεύθερος.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Δημοσθένης Κατ' Ἀριστοκράτους (196-198)

Απαντήσεις

Γ1. Να μεταφράσετε το απόσπασμα στα νέα ελληνικά « Ἔστι δὲ σώφροσιν ... , ἀλλὰ τῆς πόλεως ».

Ἔστι δὲ σώφροσιν ἄνθρωποις

Εἶναι και για τους συνετούς
ανθρώπους

καὶ πρὸς ἀλήθειαν βουλομένοις σκοπεῖν

και που θέλουν να σκοπεύουν στην
αλήθεια

πολὺ μείζων τιμὴ τῆς χαλκῆς εἰκόνοσ

τιμὴ πολύ μεγαλύτερη ἀπὸ το χάλκινο
ομοίωμα

τὸ καλῶν κάγαθῶν ἀνδρῶν κεκρίσθαι
πρώτους.

το να ἔχουν θεωρηθεῖ πρώτοι ἀνάμεσα
σε καλούς και ἐνάρετους ἀνθρώπους.

Καὶ γάρ τοι

Γιατί πραγματικά,

τῶν ἔργων τῶν τότε, ἄνδρες Ἀθηναῖοι,

ἄντρες Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τα
κατορθώματα των παλαιότερων

οὐδενὸς ἀπεστέρησαν ἑαυτούς,

οὐδ' ἔστιν οὐδεὶς ὅστις ἂν εἴποι

τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν

Θεμιστοκλέους

ἀλλ' Ἀθηναίων,

οὐδὲ τὴν Μαραθῶνι μάχην

Μιλτιάδου,

ἀλλὰ τῆς πόλεως.

ἀπὸ κανένα δεν στέρησαν τους
εαυτούς τους

οὔτε μπορεῖ να πει κανεὶς

(ὅτι) ἡ ναυμαχία στη Σαλαμίνα

(ανήκε) στο Θεμιστοκλή

ἀλλὰ στους Ἀθηναίους

οὔτε ἡ μάχη στο Μαραθῶνα

στο Μιλτιάδη,

ἀλλὰ στην πόλη.

Γ2.

Ο ρήτορας, συγκρίνοντας την νοοτροπία των προγόνων με αυτή των συγχρόνων του, τους παρακινεί να τον προσέξουν ιδιαίτερα, γιατί έτσι μόνο θα βγάλουν συμπεράσματα για το ποιον τρόπο πρέπει να ακολουθούν στο εξής στο ζήτημα της απονομής των τιμών στους ευεργέτες της πόλης, είτε αυτοί είναι γνήσιοι πολίτες είτε ξένοι.

Οι πρόγονοι τίμησαν τους ευεργέτες της Αθήνας με ηθικές τιμές (και ἀπεδίδοσαν γε καὶ αὐτῶν κάκεινων ἀξίαν), ἀντάξιες των κατορθωμάτων τους, ἀλλὰ ὅμως δεν τους παραχώρησαν για κτήμα τους αυτά τα ίδια τα κατορθώματα (τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Θεμιστοκλέους), γιατί αυτά ανήκαν στην πόλη (ἀλλὰ τῆς πόλεως). Ο Θεμιστοκλής, ο Μιλτιάδης και τόσοι ἄλλοι πρόσφεραν στην πατρίδα τους μεγάλη δόξα με τα κατορθωμά τους και εκείνη για ανταμοιβή τους ἔδωσε τα πρωτεία. Πραγματικά για συνετοὺς ἀνθρώπους πιο μεγάλη τιμή είναι η αναγνώριση και ὄχι οι υλικές τιμές και παροχές (πολὺ μείζων τιμὴ τῆς χαλκῆς εἰκόνας). Στην εποχή τους ὅμως παραχωροῦν υπερβολικές τιμές στους ευεργέτες και μάλιστα μέχρι σημείου να λένε ὅτι αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο το κατόρθωμα είναι του ἐκάστοτε στρατηγού (πολλοὶ τοῦτο λέγουσιν, ὡς Κέρκυραν εἶλε Τιμόθεος καὶ τὴν μόραν κατέκοψεν Ἴφικράτης) και ὄχι της πόλης. Αὐτὸ ὅμως είναι υπερβολικό και λαθεμένο, ἐνὼ σωστὴ ἦταν ἡ συμπεριφορὰ των προγόνων.

Σε καιρό πολέμου ή ειρήνης η εξουσία, λοιπόν, στα δημοκρατικά καθεστώτα, πηγάζει από το λαό και εξυπηρετεί το λαό. Έτσι οι ηγέτες δεν παίζουν ρόλο "προσωπικό", δε διακρίνονται ως προσωπικότητες. Απλώς υπηρετούν την πολιτεία. Άρα, όσα κατορθώνονται δεν πρέπει να θεωρούνται προσωπικές νίκες κανενός στρατηγού ή πολιτικού, αλλά επιτεύγματα των πολιτών.

Γ3. α.

- i. **ἐξετάσαι** : ἐξετᾶς
- ii. **ύμᾱς αὐτούς** : ἐαυτά αὐτά
- iii. **πράττειν** : πεπραῖχθαι
- iv. **Θεμιστοκλέα** : (ᾧ) θεμιστόκλεις
- v. **ἴσα** : ἰσαιτέρα
- vi. **ἀπεδίδοσάν** : ἀποδῶ
- vii. **ἄξιοι** : ἀξιώτατα
- viii. **ἴστασαν** : ἰστᾶσι
- ix. **κατέκοψεν** : κατακοπήναι, κατακεκόφθω

Γ3. β.

- i. **κάκειν'** : αντικείμενο του απαρεμφάτου ἐξετάσαι
- ii. **ἠγείσθαι** : τελικό απαρέμφατο, απαρέμφατο του σκοπού
- iii. **τοῖς στρατηγοῖς** : Ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική από το επίθετο ἴσα
- iv. **τῶν ἔργων** : Ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική από το οὐδενός.
- v. **τιμῆ** : κατηγορούμενο στο έναρθρο απαρέμφατο τὸ κεκρίσθαι μέσω του συνδετικού ρήματος ἔστι
- vi. **αἷς** : αντικείμενο ἀντί του ἄς, λόγω αναφορικής ἔλξης ἀπό το «ταῖς ὑπερβολαῖς»

Γ4. α. Νῦν δ' , ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοὶ τοῦτο λέγουσιν,

Κέρκυραν ἔλειν Τιμόθεον

καὶ τὴν μόραν κατακόψαι Ἴφικράτην

καὶ τὴν περὶ Νάξον νικᾶν ναυμαχίαν Χαβρίαν· .

Νῦν δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοὶ τοῦτο λέγουσιν,

Κέρκυραν **ἐλόντα** Τιμόθεον

καὶ τὴν μόραν **κατακόψαντα** Ἴφικράτην

καὶ τὴν περὶ Νάξον **νικῶντα** ναυμαχίαν Χαβρίαν· .

β. Νῦν δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοὶ τοῦτο ἔλεγον

ὡς Κέρκυραν ἔλοι Τιμόθεος

καὶ τὴν μόραν κατακόψαι Ἴφικράτης

καὶ τὴν περὶ Νάξον ἐνίκα ναυμαχίαν Χαβρίας· ».

